

- важливості загальнокультурних та екологічних складників хімічної
- освіти для розвитку особистості;
- практична спрямованість навчання, постійна опора на особистий
- життєвий досвід;
- інтеграція хімії з предметами гуманітарного циклу: мовами,
- літературою, історією.

На жаль, останнім часом хімічна наука відходить на другий план. Скорочується кількість навчальних годин, спостерігається недостатньо висока профілізація предметів природничого циклу. Все це є однією з причин зменшення уваги майбутніх абітурієнтів до хімічних спеціальностей. Однак без володіння знаннями з хімії не з'являться професійні лікарі, фармацевти, екологи, косметологи, спеціалісти харчової промисловості.

Навчання хімії в гуманітарних класах має свої особливості на всіх рівнях педагогічної роботи.

Таким чином, вивчаючи хімію в допрофільних класах нехімічного профілю, учні мають можливість опанувати базовий рівень знань з хімії, забезпечити сформованість предметних компетентностей та розвинути свої здібності, нахили й інтереси, щоб зробити свідомий вибір профілю навчання та майбутньої професії.

СОРАТНИК А. С. МАКАРЕНКА СЕРГІЙ ПЕТРОВИЧ ПУШНІКОВ

Ткаченко А.В. (м. Полтава, Україна)

Досі майже обійденим увагою макаренкознавців залишається один із соратників А. С. Макаренка, викладач російської мови і літератури робфаку та технікуму комуні імені Ф. Е. Дзержинського, взірць високої педагогічної майстерності та фахової кваліфікації Сергій Петрович Пушніков. З його імям пов'язані численні захоплені відгуки у мемуарах колишніх вихованців комуні. Особиста справа С. П. Пушнікова, знайдена в архіві Полтавського педуніверситету, дозволяє досить точно відтворити головні події його життєвого і професійного шляху. Народився С. П. Пушніков 8 червня 1883 р. у сім'ї костромських міщан: батько – прикажчик-хутровик, мати – кравчиха. Початкову і середню освіту він здобував у приходському міському училищі та Тамбовській духовній семінарії. Як з'ясувалося, Пушніков мав дві вищі освіти – у 1910 р. він закінчив, отримавши диплом I ступеня, історико-філологічний факультет Санкт-Петербурзького університету, а у 1913 р. Педагогічний інститут ім. П. Г. Шеллапутіна у Москві, здобувши звання учителя гімназій з правом викладати російську мову і словесність. Педагогічну діяльність Пушніков розпочав на посаді викладача реального училища у містечку Суджа, але незабаром був переведений до Харкова, де протягом шести років викладав у 1-й чоловічій гімназії, читаючи паралельно у 1915 р. лекції на Вищих жіночих курсах. У 1920–1921 рр. Сергій Петрович навчав учнів 10-ї харківської школи та курсантів Військово-політичного технікуму всіх збройних сил на Україні і у Криму [1].

Тривалій відрізок життя С. П. Пушнікова пов'язаний з Харківським технологічним інститутом, де він працював з 1921 по 1937 р. Серед інших педагогів робфаку комуні імені Дзержинського Пушніков мав набагато більший досвід діяльності у подібному типі навчальних закладів, бо ще у 1921 р. брав участь в організації першого в Україні робітничого факультету при Харківській політехніці і протягом 16 років був його незмінним викладачем. Оскільки його роль у розбудові робфаку ХТІ, як свідчать матеріали особової справи, полягала у налагодженні роботи навчальної частини, можна припустити, що цей безцінний досвід використовувався також і в організації навчання комунарів. Професійна активність і надзвичайна працездатність Пушнікова може бути проілюстрована

його послужним списком: він викладає і завідує культроботою у 5-й харківській артилерійській командній школі (1919–1923 рр.), завідує кафедрою мовознавства та викладає на робфаці у Харківському геодезичному інституті (1923–1933 рр.), працює на робфаці Харківського електротехнічного інституту (1930–1937 рр.) та на курсах ДПУ при ньому (1934–1935 рр.), читає російську мову і літературу на робфаці комуні імені Дзержинського (1933–1937 рр.) [1].

1937 р. Пушніков переходить на роботу до Промислової академії імені Й. В. Сталіна, де залишається на посаді старшого викладача до її закриття у 1940 р. З 1939 р. і до жовтня 1941 р. – початку першої окупації Харкова – Пушніков читає лекції одночасно у Харківському університеті і педінституті. У подальший особливо важкий період життя педагога ніде не працює, а живе “виключно на продаж власних речей, що залишилися після німецького грабунку”. У березні 1942 р., “коли дистрофія прийняла різко загрозливий характер для здоров’я”, Пушнікову було запропоновано адміністрацією університету виїхати на Полтавщину разом із іншими науковцями харківських вишів, що потребували негайної допомоги. Він неодноразово підкреслював, що для запобігання залученню окупаційною владою до педагогічної роботи був змушений переїхати до Нових Санжар і “працювати по махорці”. З визволенням Полтавщини Пушніков спочатку обіймав посаду інспектора-методиста у Новосанжарському райвно, а з листопада 1944 р. перейшов на викладацьку роботу по кафедрі російської літератури до щойно повернутого з евакуації Полтавського педінституту [1].

Уже працюючи у Полтаві, педагог впродовж 1947–1948 рр. склав іспити кандидатського мінімуму при Харківському університеті і через рік представив текст дисертації на тему “Тургенев в середній школі”, яку успішно захистив 11 червня 1951 р. у Київському університеті. 6 жовтня того ж року йому було присуджено науковий ступінь кандидата філологічних наук, а 9 жовтня 1954 р. – вчене звання доцента по кафедрі російської літератури. На пенсію він вийшов у вересні 1958 р., щойно відсвяткувавши своє 75-річчя і маючи за плечима 45 років педагогічного стажу [1].

Ще під час навчання в університеті Пушніков проявив себе як досить успішний студент: на факультетських і випускних іспитах із 14 предметів 12 склав з оцінкою “вельми задовільно”. Так само високо був оцінений і написаний ним дипломний твір. Рік по тому він витримав додаткові іспити з історії російської і західно-європейської літератури, історії і мовознавства, отримавши за перші два теж відмінні оцінки. Аналогічні успіхи Пушнікова продемонстрував і в інституті імені П. Г. Шеллапутіна, де удостоївся оцінки “вельми задовільно” за представлений твір “Педагогічні ідеї Платона” та на всіх переводних і підсумкових екзаменах [1].

У комуні ім. Дзержинського Пушніков почав працювати з початку 1933–1934 н. р. Високу оцінку його педагогічної майстерності підтверджує колишній комунар І. А. Ветров: цей педагог, “в житті комунарів пройшов світлою сторінкою. Його лекціями з російської літератури заслуховувалися. Ми його любили, і ставилися до нього з особливою увагою”. Характерною рисою тону у стосунках, що імпонувала вихованцям, було неодмінне “Ви”, з яким Пушніков звертався навіть до дванадцятирічних дітей [2].

Документи комуні зберегли свідчення високого професіоналізму Пушнікова: “високо кваліфікований викладач з великим досвідом і майстерністю. Викладання предмету поставив добре і зумів викликати цікавість серед учнів до літератури. Багато уваги приділяє роботі у літературному гуртку серед комунарів і знайомить педколектив з усіма новинками у галузі літератури. Бере активну участь у громадському житті комуні і користується серед колективу великим авторитетом” [3]. Схожу оцінку знаходимо і в характеристиці Сергія Петровича полтавського періоду: “веде доручений курс на належному науковому та ідейному рівні. Лекції [...] відрізняються живістю викладу, самостійністю науко-

вої думки. Вимогливий до себе і студентів. Багато працює над підвищенням культури мовлення студентів [...] систематично працює над підвищенням свого наукового і ідейно-політичного рівня"; "науковий робітник з широкою ерудицією і глибокими знаннями з свого фаху [...] дуже дисциплінований [...], користується пошаною серед професорсько-викладацького складу і студентів. Приймає діяльну участь у громадському житті інституту, працює [...] керівником літературного гуртка". Ще у довоєнний період плідна робота Пушнікова майже щорічно відзначалася похвальними грамотами або грошовими преміями [1]. Хоча у працях і листах Макаренка ім'я Пушнікова не згадується, можна припустити, що педагогів пов'язували досить дружні стосунки. Ветров згадував, що саме Пушнікова зустріли колишні комунари, а тоді студенти-юристи, у готельному номері Макаренка в дні його останнього візиту до Харкова в березні 1939 р. [2].

Відомо, що Сергій Петрович активно включився у пропаганду педагогічної спадщини свого видатного наставника. Ще у 1946 році він виступив з доповіддю "Макаренко як педагог" на науковій сесії, присвяченій 25-річчю Полтавського педінституту [4]. Яскраві, літературно досконалі мемуари Пушнікова з'явилися 1963 року у виданні гуртку студентів-макаренківців, що не лише описують ситуації із історії комуну, але і являють собою своєрідний діалог автора із Макаренко, талановито і надзвичайно виразно змальовують образ педагога [5]. Крім того, 1968 року спогади Пушнікова вийшли у збірнику "Полтавці про А. С. Макаренка" [6].

Література

1. Архів Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка, справа С. П. Пушнікова.
2. Архів Центра позашкільної роботи імені А. С. Макаренка Західного окружного управління освіти Департаменту освіти м. Москви.
3. Державний архів Харківської області, ф. Р-4511, оп. 1, спр. 11, арк. 36.
4. Наукові записки Полтавського державного педагогічного інституту. Ювілейне видання 1921–1946 р.р. – Т. VI. – Полтава, 1946. – 176 с.
5. Полтавці про А. С. Макаренка (до 75 річниці з дня його народження) / [Ред. кол. гуртка: Д. Іваненко та ін.; відп. за вид. С. М. Рижило]. – Полтавський державний педагогічний інститут імені В. Г. Короленка; Науково-педагогічний гурток студентів-макаренківців, 1963. – 77 с.
6. Полтавці про А. С. Макаренка. Збірник статей-спогадів вихованців, друзів і колишніх співробітників А. С. Макаренка / Ред. кол.: Є. М. Рижило (відп. ред.) та ін. – Київ: Рад. шк., 1968. – С. 34–35.

МЕТОДОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ ОСОБИСТІСНО – ОРІЄНТОВАНОЇ СИСТЕМИ ФОРМУВАННЯ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ МАЙБУТНІХ ІНЖЕНЕРІВ

Топтигін О.Л., Зубар Г.П. (м. Харків, Україна)

Раніше [1] нами зверталась увага на фундаментальні підвалини освітньої технології, яка була спрямована на пробудження волі особистості. У даній роботі йдеться про один з методологічних аспектів нової технології, а саме про конкретне використання принципу метаморфози життєвих процесів у навчальні [2].

Звернення до всіх внутрішніх сил особи у новій технології, що розвиває антропологічний підхід Р.Штайнера, ґрунтується на метаморфозі 7-мі життєвих процесів у відповідні навчальні процеси: 1.дихання – спостереження (сприйняття); 2.зігрівання – зв'язування, вироблення відношення; 3.живлення – переробка/переварювання; 4.виділення –

індивідуалізація; 5.піддержування (засвоєння) – практика (вправи); 6.ріст – зростання здібностей; 7. відтворення – створення нового, творчість.